

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019

Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊԵՏՆՈՒՄՊՅՈՒՄՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 7

Ռոզա Աբաջյան

«ՄՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՐՆԴԻ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՍՈՒՍԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ
ՀԻՄՔ 52

Մոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 77

Մոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ
ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՍԱԿ.....122

Եվա Սադոյան	
ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ	137
Ռուբինա Պետրոսյան	
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՅ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՑԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)	153
Մամինե Պետրոսյան	
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ	178
Աշխեն Սողոմոնյան	
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ	192
Էդգար Կարապետյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՈՒՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՅԸ ՀՀ-ՈՒՄ	210
Նունե Հայրապետյան	
ՍԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՅԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....	222
Լիանա Եղիգարյան	
ՊԱՏԻԺ ԴԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....	233

Ռոզա Աբրահամյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՄԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԲ	
ԱԶՍԱԶԲԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ	
ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ	
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....	247
Սրբուհի Գալյան	
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ	
ՊԱՏԻՇՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....	259
Տիգրան Ղազարյան	
ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ	
ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	269
Անի Դանիելյան	
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ	
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	293
Առնուլդ Վարդանյան	
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ	
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ	
ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....	310
Անի Զիլինգարյան	
ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ	
ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ	327
Լիլիթ Պետրոսյան	
«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ	
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ	
ՓՈՒԼՈՒՄ	340
Անի Միքայելյան	
ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....	354

Տիգրան Դադունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՄ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԻՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ԳԼՈՔԱԼԻԶՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ 405

ԴԻՄՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՔ

Տաթևիկ Նահապետյան¹

Հանրային կառավարման մարմիններին դիմելու իրավունքը անվերապահորեն ընկալվում է որպես ժողովրդավարական իրավական պետության քաղաքացու իրավական կարգավիճակի անօտարելի տարր: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը (այսուհետ՝ Սահմանադրություն) Հայաստանը սահմանում է որպես ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական իրավական պետություն, որում բարձրագույն արժեքը մարդն է, իսկ մարդու արժանապատվությունը՝ որպես իրավունքների և ազատությունների անքակտելի հիմք:

Յուրաքանչյուր իրավական պետություն կոչված է ապահովելու իր գերակայության ներքո գտնվող անձանց՝ հասարակության յուրաքանչյուր անդամի և պետական մարմինների կողմից մարդկային արժանապատվությանը համահունչ վերաբերմունքի արժանանալու իրավունքը: Կարելի է ասել, որ մարդն ամբողջ պատմության ընթացքում անընդմեջ պայքար է մղում հանրային իշխանության դեմ՝ առավել շատ իրավունքներ ու ազատություններ ձեռք բերելու համար, և այդ պայքարը հետզհետե ձեռք է բերում արդեն իսկ նվաճված իրավունքների պաշտպանության համար առավել գործուն գործիքակազմեր ձևավորելու միտում: Այս համատեքստում պետություն-անհատ կապի ամրապնդման ու մարդու սուբյեկտիվ իրավունքների ապահովման արդյունավետ կառուցակարգ ունենալու հարցը մշտապես առկա է ժողովրդավարական յուրաքանչյուր պետության օրակարգում: Թեև հանրային կառավարման մարմիններին դիմելու ինստիտուտի գիտատեսական ուսումնասիրության արդիականությունը ներկա ժամանակներում բավականին ակնհայտ ու անվիճելի է, այնուամենայնիվ, այս ինստիտուտն ու դրա բովանդակությունը ամբողջությամբ դեռևս բավարար խորությամբ ու ասպեկտներով ուսումնասիրված չեն:

Մարդու՝ հանրային կառավարման մարմիններին դիմելու իրավունքի բովանդակությունը բացահայտելիս առաջին հերթին ա-

---

¹ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական ղեկավար՝ Գ. Բ. Դանիելյան:

ռաջ է գալիս դրա փոխադարձ սերտ կապը՝ պետության գործերի կառավարմանը մարդու մասնակցությունն ունենալու իրավունքի հետ: Վարչական մարմիններին ուղղված դիմումը հանրային կառավարմանը մասնակցելու անմիջական ձևերից է: Այն նաև պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, դրանց պաշտոնատար անձանց կողմից իրականացվող հանրային կառավարման նկատմամբ կազմակերպվող հսկողության և վերահսկողության արդյունավետ միջոցներից է: Միևնույն ժամանակ անվիճելի է, որ հանրային կառավարման մարմիններին դիմելու իրավունքը մարդու իրավունքների պաշտպանության գործունեղանակներից և իրավախախտումները կանխարգելող լծակներից է: Ըստ այդմ՝ կարող ենք պնդել, որ վարչական մարմիններին դիմելու ինստիտուտն ունի նաև իրավապաշտպան գործառույթ:

Այս համատեքստում հարկ է նկատի ունենալ, որ նշված հարաբերությունների կարևոր առանձնահատկությունը բխում է հանրային իշխանության մարմինների հետ փոխգործակցության անհրաժեշտությունից: Ընդ որում՝ ամեն անգամ հանրային իշխանության մարմինների հետ փոխհարաբերություններում անձը, անկախ իր կամքից, ստանձնում է «հայցող» կարգավիճակ և կախվածության մեջ է հայտնվում պաշտոնյայից: Եթե, օրինակ, մենք կարող ենք հրաժարվել վաճառքի կետում որևէ ապրանք գնելուց, կարող ենք սեփական հայեցողությամբ ընտրել ատամնաբույժին կամ դերձակին, ապա այդպիսի ընտրությունից մենք զրկված ենք հանրային իշխանությունը կրող մարմինների հետ փոխհարաբերություններում և հարկադրված ենք ենթարկվել հանրային իշխանության, հաճախ նաև բյուրոկրատական կանոններին և ընթացակարգերին: Ավելի հաճախ հայցող կողմը բավարար չափով չի տիրապետում իրեն հուզող խնդրի լուծման վերաբերյալ կիրառելի օրենքին, կանոններին ու հնարավորություններին, և այս «անհավասարության» պայմաններում ամբողջ առավելությունը «չինովնիկի» կողմն է¹: Այդ իսկ պատճառով նշված հարաբերությունների հստակ կանոնակարգումը դիտարկվում է որպես անձանց իրավունքների կենսագործման և պաշտպանության արդյունավետ մի-

---

¹ См. у **Кнорринг В.И.**, Теория, практика и искусство управления: Учеб., М., изд. «Норма», 2004, էջ 310:

ջոց, հետևաբար մեծ է դրա դերը ժամանակակից իրավական պետության և քաղաքացիական հասարակության համար:

Մեր կարծիքով՝ հենց վերը նշված փաստացի փոխհարաբերության կողմերի իրական հնարավորությունների հաշվառմամբ օրենսդրությամբ վարչական դատավարության էական առանձնահատկություններ (ընդհուպ մրցակցության սկզբունքի բացառումը) սահմանելը նպատակահարմար է համաչափորեն նկատի ունենալ նաև վարչական վարույթի համատեքստում: Վերջին հաշվով, եթե մենք ելակետ ենք ընդունում այն, որ վարչական դատավարության պարագայում հնարավոր և անհրաժեշտ է կողմերի համար հավասար դատավարական իրավունքներ սահմանելու համընդհանուր կանոնից որոշակի շեղում, ապա առնվազն տրամաբանական չէ այդ դիրքորոշումը վարչական վարույթի պարագայում անտեսելը: Այդպիսի վերապահումով դիրքորոշումը ոչ միայն խախտում է իրավունքների պաշտպանության համաչափության սկզբունքը, այլև անհարկի ծանրաբեռնում է դատարաններին:

Կարծում ենք՝ վարչական վարույթում դիմող կողմի կարգավիճակի արմատական վերանայումը կնպաստի նաև հանրային իշխանության մարմիններում կատարողական կարգապահության ամրապնդմանը:

Անհատի ու պետության ամենօրյա փոխհարաբերություններում թափանցիկության, հստակության և պարզության ապահովումը, անկասկած, պետական իշխանության ամրապնդման ուղղված անող ճանապարհներից է: Անհատի՝ պետության մասին պատկերացումը ամփոփվում է նրա և պաշտոնատար անձի փոխհարաբերության հիման վրա, ուստի վերջինիս գործողությունները չպետք է վարկաբեկեն պետությունը, այլ ուղղված լինեն մարդու իրավական վիճակի բարելավմանը, ինչը հնարավոր է միայն այս հարաբերությունները հստակորեն և ընդգրկուն կերպով կարգավորող օրենսդրություն ունենալու պարագայում:

Նախքան 2015 թ. սահմանադրական փոփոխությունները Մահմանադրության՝ 2005 թ. գործող խմբագրությամբ (հոդ. 27.1) ամրագրված էր յուրաքանչյուրի՝ անձնական կամ հասարակական շահերի պաշտպանության նկատառումներով իրավասու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց դիմումներ կամ առաջարկություններ ներկայացնելու և ողջամիտ ժամկետում պատշաճ պատասխան ստանալու

իրավունքը: Ներկայումս Սահմանադրությամբ (հոդ. 53) ամրագրված է յուրաքանչյուրի՝ անհատապես կամ այլոց հետ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց հանրագիր ներկայացնելու և ողջամիտ ժամկետում պատշաճ պատասխան ստանալու իրավունքը:

Դիմումի կամ առաջարկության շարժառիթներ կարող են լինել անձնական կամ հասարակական շահերի պաշտպանության նկատառումները: Հետևաբար Սահմանադրությամբ ամրագրված իրավունքն ունի եռակի նշանակություն: Դիմելը քաղաքական իրավունք է: Մարդիկ հասարակական շահերը շոշափող և պարտադիր քննարկման ենթակա դիմում-առաջարկների միջոցով ներագրում են իշխանության մարմինների գործունեության վրա, վերահսկում այն, նպաստում քաջքշուկի վերացմանը: Դիմելն ապահովում է հանրային իշխանությանը տեղեկություն: Բնակչության դիմումները և առաջարկությունները տեղեկության կարևոր աղբյուր են հուզող խնդիրներն արագ, արդյունավետ լուծելու համար: Դիմելը երաշխիք է մարդու այլ իրավունքների համար: Դիմելու միջոցով գործի են դրվում այլ իրավունքները ոտնձգություններից, խախտումներից պաշտպանելու պետական կառուցակարգերը¹:

Սահմանադրությամբ ամրագրված հանրագիր ներկայացնելու իրավունքի կենսագործման օրենսդրական կառուցակարգն ապահովելու նպատակով Ազգային ժողովն ընդունեց «Հանրագրերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը², որով (հոդ. 1) հանրագիրը բնորոշվում է որպես հանրային նշանակություն ունեցող հարցերով ներկայացվող գրություն կամ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, պաշտոնատար անձանց գործունեության թերությունների մասին հաղորդում, դրանց գործունեության բարելավման, տնտեսական, քաղաքական, սոցիալական և հասարակական կյանքի այլ ոլորտների վերաբերող հարցերի կարգավորման կամ գործող իրավակարգավորումների կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկություն: Նույն օրենքը սահմանում է, որ եթե որպես հանրագիր ներկայացված գրությունը, հա-

---

¹ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ / ընդ. խմբ. Գ. Հարությունյան, Ա. Վաղարշյան, Եր., «Իրավունք», 2010, էջ 313:

² ՀՕ-15-Ն, ՀՀՊՏ 2018.01.17/4 (1362), հոդ. 33:

դորդումը կամ առաջարկությունը պարունակում են վարչական վարույթ հարուցելու հիմք հանդիսացող դիմում կամ բողոք, ապա վարչական վարույթ հարուցելու իրավասություն ունեցող պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինը կամ պաշտոնատար անձը, որին հասցեագրված է հանրագիրը, վարչական վարույթ հարուցելու հիմք հանդիսացող դիմումը կամ բողոքն առանձնացնում և ընթացք է տալիս օրենքով սահմանված կարգով (հոդ. 6):

Փաստորեն, նշված օրենքի կարգավորման ոլորտը չի ներառում անձանց կողմից ներկայացվող այն դիմումներին առնչվող հարաբերությունները, որոնք ենթակա են քննության վարչական վարույթի շրջանակներում, ինչը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ օրենքը, նեղացնելով «հանրագիր» տերմինի նշանակությունը դրա սահմանադրական բովանդակությունից, այն դիտարկում է միայն որպես իրավունքի կենսագործմանը նպաստելու միջոց (առաջարկության տեսքով)՝ տերմինի հասկացությունից դուրս թողնելով այն դիմումները և բողոքները, որոնք ուղղված են հենց իրավունքի կենսագործմանը կամ պաշտպանությանը:

«Առաջարկություն», «դիմում» և «բողոք» եզրույթների պարզ տարանջատումը պայմանավորված է դրանց դասակարգման չափանիշի ակնհայտությամբ, այն է՝ դրանց բնույթը պայմանավորվում է անձի սուբյեկտիվ իրավունքների հետ ունեցած կապով: Այսինքն, եթե առաջարկությունը ուղղակիորեն չի առնչվում անձի առանձին սուբյեկտիվ իրավունքներին, բացառությամբ սահմանադրաիրավական այնպիսի իրավունքների, ինչպիսիք են պետության գործերի կառավարմանը անմիջական մասնակցության, ազատ խոսքի և հանրագիր ներկայացնելու իրավունքները, ապա դիմումի ու բողոքի դեպքում պատկերն այլ է: Դիմումն ու բողոքն ուղղակի կապի մեջ են անձանց մի շարք սուբյեկտիվ իրավունքների հետ: Այսպես՝ դիմումը որոշակի վարքագծի արտահայտման, պարտավոր անձից համապատասխան վարքագիծ պահանջելու, որոշակի սոցիալական բարիքից օգտվելու հնարավորությունների իրականացման եղանակ է¹: Հենց սա էլ սուբյեկտիվ իրավունքի և դիմումի միջև եղած ուղիղ կապն է, և հենց դրանով է պայմանավորված դի-

---

¹ См. и Новиков А.В., Обращения граждан (административно-процедурные правовые аспекты): Дис. канд. юрид. наук: 12.00.14, В., 2006, էջ 22:

մումի անհատական բնույթի պարտադիր լինելը: Ինչ վերաբերում է բողոքին, ապա դրա և սուբյեկտիվ իրավունքի միջև եղած կապի հիմքում ընկած է սուբյեկտիվ իրավունքի պաշտպանության պահանջով իրավասու մարմնին դիմելու հնարավորությունը¹:

Վերոգրյալը վկայում է այն մասին, որ դիմումն ու բողոքը որոշակի գործառնության միասնության մեջ են, որոնք հնարավորություն են տալիս կենսագործելու օրենսդրությամբ ամրագրված սուբյեկտիվ իրավունքները՝ ի տարբերություն առաջարկության, որը ընդամենը կարող է նպաստել հետագայում դրանց կենսագործմանը: Այսպես՝ մի կողմից մենք գործ ունենք դիմումի հետ, որը մարմնավորում է իրավունքի իրացման գործընթացը՝ փաստացի հանդիսանալով դրա սկիզբը, և միաժամանակ դրսևորվում է որպես այդ իրավունքի իրացումը գործի դնող իրավաբանական փաստ: Մյուս կողմից, ինչպես արդեն նշվել է, սուբյեկտիվ իրավունքը ենթադրում է դրա պաշտպանության հնարավորության առկայություն, ինչն էլ իրացվում է բողոքի միջոցով: Այլ կերպ ասած՝ հանրային իրավունքի բնագավառում անձի սուբյեկտիվ իրավունքը կկրի ընդամենը հոչակագրային բնույթ, եթե բացակայեն դրա իրացման և պաշտպանության իրական ընթացակարգային երաշխիքները: Այդ իսկ պատճառով էլ նկատում ենք, որ դիմումն ու բողոքը այն իրավաբանական երաշխիքներից են, որոնք հանրային իրավունքի բնագավառում ապահովում են մարդու իրավունքների իրացումն ու պաշտպանությունը:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի² (այսուհետ՝ Օրենք) իրավակարգավորումների համաձայն՝ վարչական վարույթ հարուցելու հիմքերից են դիմումը և բողոքը: Փաստորեն, այս պարագայում վարչական վարույթ հարուցելու հիմքը անձի նախաձեռնությունն է, որը պետք է արտահայտվի վարչական մարմին (վերադաս վարչական մարմին) գրավոր դիմում կամ բողոք ներկայացնելու ձևով³:

---

¹ Տե՛ս **Алехин А.П., Козлом Ю.М.**, Административное право РФ, М., 1999, էջ 35:

² ՀՕ-41-Ն, ՀՀՊՏ 2004.03.31/18 (317), հոդ. 413:

³ «Հարցեր և պատասխաններ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի վերաբերյալ», Եր., «Տիգրան Մեծ», 2015, էջ 86:

Հաշվի առնելով, որ Օրենքը չի սահմանում դիմումի ու բողոքի հասկացությունները՝ հետևաբար դիմումի բովանդակությունը բացահայտելու և օրենքով հանրագրին տրված հասկացությունից տարբերակելու համար նախ անհրաժեշտ է անդրադառնալ վարչական վարույթի էությանը:

Վարչական իրավունքի տեսության մեջ «վարչական վարույթ» եզրույթն օգտագործվում է մի քանի իմաստով, ինչը պայմանավորված է խնդիրների ու իրականացման ընթացակարգերով էապես տարբերվող վարչական գործընթացների բազմազանությամբ: Վարչական իրավունքում հիշյալ եզրույթին թերևս տրվում է առավել լայն բնորոշում. վերջինս օգտագործվում է որպես գործադիր իշխանության կողմից իրականացվող ցանկացած գործառույթի ընթացակարգ: Արտասահմանյան երկրների վարչական վարույթի համեմատական վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ վարչական իրավունքում «վարչական վարույթ» եզրույթը հիմնականում օգտագործվում է նեղ իմաստով: Մասնավորապես նկատի է առնվում գործադիր իշխանության մարմինների այն գործունեությունը, որն ուղղված է արտաքին ներգործություն ունեցող վարչական ակտ ընդունելուն: Հենց այս իմաստն է ամրագրված նաև Օրենքում¹:

Օրենքի իմաստով՝ վարչական վարույթը վարչական մարմնի՝ հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակով և անձանց կամ որոշակի անհատական չափանիշներով առանձնացված որևէ խմբի համար իրավունքներ և պարտականություններ սահմանելուն, փոփոխելուն, վերացնելուն կամ ճանաչելուն, արտաքին ներգործություն ունեցող անհատական իրավական ակտ (վարչական ակտ) ընդունելուն ուղղված գործունեությունն է: Հետևաբար անձի որոշակի իրավունքների, երբեմն նաև դրանցից զուգահեռաբար բխող պարտականությունների սահմանմանը, փոփոխմանը, վերացմանը կամ ճանաչմանն ուղղված, հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ հարցի կարգավորման կամ ենթադրյալ խախտված իրավունքի վերականգման ակնկալիքով վարչական մարմնին պահանջ (դիմումի

---

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության վարչական իրավունք: Ուս. ձեռնարկ, ընդ. խմբ.՝ **Գ. Դանիելյան**, ԵՊՀ, 2012, էջ 360:

կամ բողոքի տեսքով) ներկայացնելն է Օրենքի իմաստով վարչական վարույթի հարուցման հիմքը:

Օրենքով կանոնակարգված են (հոդ. 31) դիմումին ներկայացվող ընդհանուր պահանջները, որոնց համաձայն՝ դիմումը պետք է պարունակի այն քննարկելու համար բավարար տեղեկատվություն, իսկ անհրաժեշտության դեպքում պետք է կցված լինի պետական կամ տեղական տուրք կամ այլ պարտադիր վճարում հավաստող փաստաթուղթ: Այսպես՝ վարչական մարմինն դիմումը ներկայացվում է գրավոր ձևով և պետք է պարունակի դիմողի անձին ու նրա խնդրին առնչվող որոշակի տվյալներ: Դիմումին հավասարեցվում է նաև անձի ընդունելության ժամանակ կազմված արձանագրությունը, եթե դրանում առկա են դիմողի անունը, ազգանունը (իրավաբանական անձի անվանումը), հասցեն կամ իրավաբանական անձի գտնվելու վայրի հասցեն, ներկայացվող պահանջը, եթե օրենքը չի պահանջում, որ դիմումը ներկայացվի սահմանված այլ կետերի պահպանմամբ:

Փաստորեն, Օրենքը, որպես կանոն, դիմումի ներկայացման հիմնական ձև է դիտարկում դրա գրավոր ձևը՝ այս ձևից միակ բացառությունը սահմանելով վարչական մարմնում իրականացվող ընդունելությունների ժամանակ պահանջի բանավոր ներկայացման հնարավորությունը, ինչը պետք է ամրագրվի կազմվող արձանագրությունում: Նշվածի համատեքստում անդրադառնալով ընդունելության արձանագրությունը որպես դիմում դիտարկելու իրավակարգավորման նպատակներին՝ ակնհայտ է դառնում, որ քննարկվող կարգավորումը կոչված է ապահովելու անձի իրավունքների հետևողական և դյուրին իրացումը: Միաժամանակ այն նպատակ է հետապնդում նվազագույնի հասցնելու ձևական, բյուրոկրատական պահանջները խնդրո առարկա գործընթացներում: Նշված նպատակների իրականացման տեսանկյունից առավել քան հիմնավորված և արդիական է թվում վարչական մարմիններին դիմելու այլ ձևերի իրավական կարգավորումը:

Այս առումով հատկանշական է, որ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և առցանց հարթակների զարգացման արդի մակարդակը, այդ բնագավառի ձեռքբերումները նաև մարդու իրավունքների իրացման և պաշտպանության ոլորտում ներդնելու միտումները գործունե հիմքեր են ստեղծել անձ-վարչական մարմին շփումների ձևաչափերի ընդլայնման համար, որի հետևանքով մեր երկրում

ձևավորվում է անհատ-պետությունն փոխադարձ կապի նոր մշակույթ՝ դրսևորվելով պաշտոնատար անձի հետ անհատի՝ իրական ժամանակում առցանց հաղորդակցության ձևով: Հետևաբար գտնում ենք, որ վարչական մարմիններին անձանց կողմից պահանջների ներկայացման միանգամայն օրինաչափ ձևաչափ կարող է համարվել իրական ժամանակում առցանց կապի (սոցիալական ցանցերի «լայվ» միացումները, հեռուստահաղորդակցության ու այլ եղանակներով կապը և այլն) օգտագործմամբ մեկնաբանությունների տեսքով կամ բանավոր ձևով ներկայացված պահանջները, որոնք, սակայն, դեռևս դուրս են գործող իրավակարգավորումների շրջանակներից:

Վերջին ժամանակահատվածում քաղաքական հարթակում համացանցի ակտիվ գործածության հետևանքով ձևավորվել է նոր մոտեցում՝ պաշտոնատար անձի շփում քաղաքացիների հետ սոցիալական ցանցերի հնարավորությունների լայն կիրառմամբ, որոնց միջոցով հնարավոր է դառնում իրական ժամանակում անմիջականորեն հաղորդակցվել հասարակության լայն շերտերի հետ: Ընդ որում՝ վերջին ամիսներին մեր երկրում հաղորդակցության այս ձևը կիրառվում է գործադիր իշխանության բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց կողմից, ինչի ընթացքում չի բացառվում առցանց հարթակում մեկնաբանությունների տեսքով քաղաքացիների կողմից իրենց սուբյեկտիվ իրավունքների իրացման կամ պաշտպանության նպատակով տվյալ պաշտոնյաներին դիմելու հնարավորությունը, և եթե քաղաքացիների ընդունելության ժամանակ կազմված արձանագրությունը Օրենքը հավասարեցնում է դիմումին՝ համարելով այն վարչական վարույթի հարուցման հիմք, ապա ինչո՞ւ իրական ժամանակում սոցիալական ցանցերի օգտատերերի՝ անհրաժեշտ տեղեկատվություն (անձնական տվյալներ, հասցե) պարունակող մեկնաբանությունների տեսքով առցանց հղված բովանդակային պահանջները չեն կարող հիմք դիտվել վարչական վարույթի հարուցման համար: Նշված առաջարկը անհրաժեշտ ենք համարում քննարկել պաշտոնատար անձանց կողմից իրականացվող «լայվ» հեռարձակումների նպատակի համատեքստում: Հարկ է նկատել, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ պաշտոնատար անձը մեղիա հարթակում հանդես է գալիս ի պաշտոնե, վերջինս նպատակ ունի ապահովելու պետական մարմին-անհատ անմիջական կապը, որն էլ իր հերթին մի կողմից ենթադ-

րում է անհատի իրավունքը՝ հանդես գալու իր իրավունքների իրացմամբ կամ պաշտպանությամբ՝ իսկ մյուս կողմից՝ պաշտոնատար անձանց պարտականությունը վարչական վարույթ հարուցելու միջոցով ապահովելու նշված հնարավորությունը, հետևաբար արդիական են նաև նշված երևույթին իրավական նշականություն տալն ու այս եղանակով իրավական հետևանքներ առաջացնելու փաստի արձանագրումը:

Օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դիմումի միջոցով իրացվող սուբյեկտիվ իրավունքերը բազմաթիվ են՝ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքից մինչև լիցենզավորում պահանջող գործունեությամբ զբաղվելու հնարավորության իրացում:

Դիմումի ներկայացմամբ պայմանավորված և դրա հիմքով հարուցվող վարչական վարույթի հիման վրա տրամադրվող իրավունքների լայն շրջանակը, դիմումի միջոցով անձնական կամ հասարակական շահերի պաշտպանության նկատառումները ընդգծում են այս ինստիտուտի կարևոր դերը ժամանակակից հասարակության կյանքում, հետևաբար կարող ենք արձանագրել, որ պետություն-անհատ փոխհարաբերություններում անհատի սուբյեկտիվ իրավունքների իրացման և պաշտպանության կարևորագույն միջոց է այդպիսի պահանջով հանրային իշխանության մարմիններին դիմում ներկայացնելու օրենսդրորեն ապահովված հնարավորությունը, որի կանոնակարգումը, սակայն, կատարելագործման կարիք ունի:

Ամփոփելով կատարված վերլուծությունները՝ ակնհայտ է դառնում, որ հասարակական հարաբերությունների զարգացման արդի միտումները և պետություն-անհատ շփումների ժամանակակից ձևաչափերը թելադրում են դիմումին՝ որպես վարչական վարույթի հարուցման հիմքի, առնչվող կանոնակարգումների արդիականացման և կատարելագործման անհրաժեշտությունը, մասնավորապես՝ վարչական վարույթի հարուցման համար հիմք հանդիսացող դիմումի և բողոքի հասկացությունների հստակ սահմանումը, ինչպես նաև դիմումի ներկայացման օրենքով սահմանված գրավոր ձևից գատ այլ ձևերի ամրագրումը:

ЗАЯВЛЕНИЕ КАК ОСНОВА АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Татевик Нагапетян
Аспирант кафедры конституционного права ЕГУ

В данной статье приводятся результаты исследования, которые показали, что современные тенденции в общественных отношениях и современные форматы государственно-частных контактов диктуют необходимость модернизации и совершенствования существующих нормативных актов, связанных с заявлением как основой административного производства. В частности, считаем необходимым дать четкое определение понятий, а также закрепить другие формы заявления, отличные от письменной формы, установленной законом.

APPLICATION AS A GROUND FOR INITIATING ADMINISTRATIVE PROCEDURE

Tatevik Nahapetyan
PHD Student of the YSU Chair of Constitutional Law

The analysis of the author results in the conclusion that current trends in public relations and modern formats of public-private communication dictate the need to modernize and improve the regulations regarding the application as a ground for initiating administrative procedure, in particular, a clear definition of concepts, as well as consolidation of application forms other than the written form established by law.

Բանալի բառեր՝ դիմում, բողոք, վարչական վարույթ, վարչարարություն, վարչական ակտ, անհատ-պետություն հարաբերություններ:

Ключевые слова: заявление, жалоба, административное производство, административный процесс, административный акт, государственно-частные отношения.

Key words: application, complaint, administrative proceedings, administrative process, administrative act, public-private relations.